

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра історії Східної Європи

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи
доц. А. В. Пантелеймонов

_____” _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни
Історіографія історії Росії
(з найдавніших часів до новітнього часу)

(назва навчальної дисципліни)

Напрямок _____
6.020302 історія

факультет _____
історичний

рівень освіти _____
перший (бакалаврський)

2018/2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету
(інституту, центру)

“15” червня 2018 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Духопельников В. М., к. і. н, професор

Програму схвалено на засіданні кафедри
Історії Східної Європи

Протокол від “5” червня 2018 року № 14

В. о. завідувача кафедри _____
проф. Духопельников В. М.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією
історичного

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “8” червня 2018 року № 10

Голова методичної комісії _____
доц. Тумаков О. І.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історіографія історії Росії (з найдавніших часів до новітнього часу)» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

бакалавр

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

6.020302 історія
спеціальності (напрямку) _____

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є дати знання з історіографії історії Росії радянського та пострадянського періодів; визнати особливості розвитку кожного етапу історіографії організації і розвитку самої радянської та пострадянської історичної науки.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є

висвітлити студентам складний процес становлення і розвитку радянської історичної науки, процес організації і діяльності історичних установ, підготовки кадрів фахівців радянських істориків.

вивчення закономірностей розвитку історичної науки в Російській імперії, її соціальних функцій як складової частини суспільно-наукової мети й духовної культури суспільства. Студенти повинні пам'ятати, що курс історіографії узагальнює й оцінює досвід дорадянської, радянської історичної науки, розкриває сутність і значення корінного перевороту у вивченні минулого, обумовленого виникненням і розвитком різноманітних теорій і методологій, показує неспроможність теоретико-методологічних і конкретно-історичних концепцій закордонної історіографії.

1.3. Кількість кредитів

3 кредити

1.4. Загальна кількість годин

90 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	-й
Семестр	
7-й	-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
58 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми, студенти мають досягти таких результатів навчання:

знати: процес становлення і розвитку радянської історичної науки, основні досягнення радянської історіографії із актуальних проблем історії радянської держави, організацію і діяльність науково-дослідницьких історичних установ, процес організації історичної освіти; умови розпаду СРСР та створення незалежних держав, нові цілі та завдання історичної науки.

вміти: застосовувати на практиці (під час проведення навчальних занять, диспутів, дискусій, виступів на конференціях тощо) отримані знання з історіографії радянської та пострадянської держави.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Вступ. Предмет та завдання курсу.

Об'єкт і предмет пізнання історіографії як історії історичної науки. Місце історіографії серед історичних дисциплін, її значення для розвитку наукових досліджень, педагогічної роботи й інших видів професійної діяльності історика. Ролі історіографії в ідеологічній боротьбі сучасності. Історіографія в системі вищого історичного утворення. Завдання й структура курсу історіографії.

Принципи й категорії періодизації процесу історичного поняття. Основні періоди й етапи розвитку історичних знань та історичної науки в Російській Федерації.

Етапи становлення й розвитку історіографії як спеціальної історичної дисципліни в радянському Союзі та Російській Федерації.. Історіографічна література дорадянського та пострадянського періоду. Види історіографічних робіт.

Зародження історичних знань. Значення писемності для нагромадження історичних знань, функції історичних знань у ранньокласових суспільствах.

Тема 2. Історичні твори в Стародавній Русі.

Усна народна творчість X-XII ст. Перші письмові історичні твори. Літопис і літописний звід «Повість минулих літ». Провіденціалізм як основа світогляду літописців. Джерела складання літописів, прийоми відбору й тлумачення матеріалу. Феодальна ідеологія й політичні тенденції літописання. Формування схеми походження Русі й князівської династії в давньоруській історіографії, усвідомлення місця Русі в навколишньому світі. Літописання в російських землях і князівствах у період феодальної роздробленості. Місце давньоруського літописання в середньовічній анналістиці.

Історичні сказання, повісті, «слова». Ідеї єдності Російської землі й боротьби за незалежність у не літописних творах XII-XIV ст. Відбиття історії в житійній літературі.

Початок об'єднання російських земель і відродження загальноросійського літописання в XI - першій половині XV ст. Поява хронографа.

Тема 3. Утворення Російської держави й розвиток історичних знань.

Обґрунтування ідеології великокнязівської (царської) влади й відбиття суспільно-політичної боротьби другої половини XV-XVI ст. в історичних творах. Проникнення в російську історичну думку ідей Відродження, їхня переробка.

Літописання кінця XV-XVI ст. Посилення ролі держави в складанні й редагуванні літописних зводів. Концепція походження Російської держави й влади московських князів. Розширення кола джерел літописів, зміни в характері оповідання. Загальноросійські літописні зводи. Лицьові зводи. Місцеве літописання. Поширення хронографів і відомостей про всесвітню історію.

«Статечна книга» та її вплив на наступний розвиток дворянської історіографії. «Історія про Казанське царство». Твори Івана IV й А. М. Курбського. Осмислення минулого в публіцистиці XVI ст.

Патріотичні й антикріпосницькі настрої народного епосу.

Тема 4. «Новий період» російської історії й історіографія XVII ст.

Зміни в характері й формі історичного оповідання, наростання прагматизму. Зростання зв'язків з європейською гуманістичною думкою.

Сказання й повісті про події початку XVII ст., їхня класова спрямованість і політична тенденційність. Елементи народних історичних подань в «Псковських повістях»

Літописання XVII ст. «Новий літописець», його наступні редакції. Записний наказ. Відмирання літописання. Поширення рукописних історичних збірників. «Історія» Ф. Грибоедова. Відбиття соціальної боротьби в історичних добутках XVII в.

Тема 5. Соціально-економічні й культурно-гносеологічні передумови перетворення історичних знань у науку.

Історіографія першої чверті XVIII ст.

Зміна провіденціалізму раціоналізмом. Суспільні теорії раціоналізму й особливості їхньої інтерпретації на російському соціальному ґрунті. Розширення кола джерел, спроби встановлення причинно-наслідкових зв'язків, формування наукового апарату, нові форми історичних творів. Поширення перекладної історичної літератури, розвиток зв'язків зі слов'янською й західноєвропейською історіографією.

«Історичне навчання». «Синопис». Творчість С. Медведєва. «Скіфська історія» А. Лізлова. Праці С. У. Ремізова. Перетворення Петра I та їх роль у розвитку історичних знань. Урядові заходи щодо збирання історичних пам'яток; організації архівної справи, пропаганда новітньої історії Росії й сусідніх країн. Історичні праці Ф. Прокоповича, Б. І. Куракіна, П. П. Шафірова, А. І. Манкєєва й ін. «Гісторія швейцарської війни».

В. М. Татищев, його державна й наукова діяльність, політичні погляди, мета занять історією. Внесок Татищева в розвідку й публікацію джерел. «Історія Російська». Теоретичні принципи Татищева, обґрунтування історичного прогресу з позицій раціоналізму. Розробка прийомів критики джерел. Проблеми етногенезу східних слов'ян. Концепція російської історії, прийоми викладу матеріалу. Висвітлення історії народів Росії. Вплив Татищева на російську історіографію.

Тема 6. Зародження просвітницької історіографії. Оформлення Російського просвітництва, його вклад в рішення соціальних питань.

Дискусія Г. Ф. Міллера та М. В. Ломоносова. Особливості світогляду та ідеї просвітництва в його суспільних поглядах. Боротьба Ломоносова проти «норманістів». «Стародавня Російська історія» М. В. Ломоносова про значення російської історії. Питання етногенезу слов'ян, їхнього суспільного устрою. Періодизація російської історії. «Короткий російський літописець». Оцінка реформ Петра II. Історія російської культури, географія й економіка Росії у висвітленні Ломоносова. Значення його праць для розвитку історичної науки в Росії.

Тема 7. Завершення формування принципів прагматичної історіографії.

Ріст суспільного інтересу до історії. Складання наукових центрів: університети, історичні суспільства. Викладання історії. Становлення історичної періодики.

Нагромадження й публікація історичних джерел. Видавнича діяльність М. І. Новікова. Румянцевський гурток. Архіви, бібліотеки, музеї. Розвиток критики джерел, становлення археології, етнографії, історичної статистики. Російська й загальна історія.

Розквіт російської історіографії. М. М. Щербатов, М. М. Карамзін. Особливості раціоналізму й прагматизму Щербатова. Критика самодержавства з позицій аристократії. Історична тематика в публіцистиці Щербатова. Щербатов як археограф і джерелознавець. «Історія Російська від найдавніших часів», її концепція. Спроби обґрунтування альтернатив у російській історії й прогнозів на майбутнє. Історія XVIII ст. у висвітленні Щербатова. «Коротка повість про самозванців, що були в Росії».

Тема 8. Формування методологічних принципів нового напрямку в історіографії.

М. М. Карамзін. Еволюція його світогляду й політичних поглядів. Карамзін – офіційний історіограф. «Історія держави Російської» і записка «Про древню й нову Росію». Погляди на історичний процес і завдання історика. Джерела праць Карамзіна й прийоми їхнього використання. Концепція історії Росії як історії самодержавства. Розуміння сутності, завдань і границь самодержавства. Періодизація історії Росії, оцінка її основних етапів. Місце Росії у всесвітній історії. Літературні достоїнства праць Карамзіна. «Історія держави Російської» в оцінці сучасників і боротьба навколо її в російській історіографії XIX – початку XX в.

Критичний плин в історіографії. І. М. Болтін, його суспільно-політичні й філософські погляди. Критика праць Леклерка й Щербатова. Нові ідеї в працях Болтіна: внутрішня обумовленість історичного процесу, об'єктивні фактори історії. Болтін про завдання й методи історичної науки. Питання відбору й критики джерел. Концепція російської історії. Проблема феодалізму в Росії. Походження кріпосного права, місце Болтіна в російській історіографії.

Ф. Г. Еверс, його праці по історії російського права й формування родової теорії. Нове рішення проблеми етногенезу слов'ян; схема російської історії.

Тема 9. Основні тенденції в розвитку історичної науки (кінець 30-х – середина 90-х рр. XIX ст.).

Криза феодально-кріпосницького ладу. Розвиток соціальної й суспільно-політичної боротьби, її відбиття в розвитку історичної науки. Охоронна політика царату стосовно викладання й вивчення історії. Основні риси, напрямки й форми розвитку історіографії вітчизняної історії в дорадянський період.

Поширення в Росії філософських теорій Гегеля, концепцій західноєвропейської буржуазної історіографії. Формування нових вимог до історичної науки як вираження об'єктивних потреб буржуазії, що розвивається.

Поширення позитивістської філософії історії. Наростання філолофсько-історичного еkleктизму буржуазної історіографії.

Розвиток організації історичної науки. Кафедри російської історії університетів, історичні суспільства. Археографічна експедиція й Археографічна комісія. Музей. Бібліотеки. Архіви й архівна справа. Приватні збори документів. Організація історичної науки на місцях. Історична журналістика.

Розвиток проблематики. Економічна історія, історія мови й літератури, права,

культури. Археологія й етнографія. Становлення історіографії як наукової дисципліни. Допоміжні історичні дисципліни. Публікація історичних джерел.

Тема 10. Криза дворянської історіографії.

Теорія офіційної "народності", її історичне обґрунтування в працях М. П. Погодіна й ін. Теза про корінне розходження історії Росії і Європи. Реставрація ідей провіденціалізму. Розвідки М. П. Погодіна про початок Русі, дослідження літописів. М. Г. Устрялов як історик Росії XVII–XVIII ст.

Історична думка й історичні праці слов'янофілів. Проблеми соціальної сутності слов'янофільства в історичній літературі; суперечливість суспільно-політичних переконань слов'янофілів. Методологічні основи слов'янофільської концепції вивчення історії Росії. Антитеза російської та всесвітньої історії. Загальне й особливе в роботах К. С. Аксакова, І. В. і П. В. Киреевских, А. С. Хомякова й ін. Російська громада й «народний дух», «земля» й «держава». Оцінка реформ Петра I. Роль слов'янофілів у розвитку слов'янознавства, вивчення історія російського селянства, мови, фольклору, побуту, культури. Праці І. Д. Беляєва, А. О. Попова й ін.

Західництво й оформлення державної школи в російській історіографії. Філософські основи державної школи. Дослідження К. Л. Кавелина по історії російського права й формування концепції «органічного» розвитку російської історії. Оформлення принципів державної школи в працях Б. М. Чичерина. Держава й народ в історії Росії. Теорія покріпачення й розкріпачення станів. Селянство й сільська громада. Вплив державної школи на розвиток ліберально-буржуазної історіографії в Росії.

Роль слов'янофілів і західників в ідеологічному обґрунтуванні буржуазних реформ у Росії.

Тема 11. Розквіт ліберально-буржуазної історіографії.

С. М. Соловйов і його роль у підйомі російської ліберально-буржуазної історичної науки, світогляду й політичні погляди Соловйова. Принципи історизму, ідея органічного еволюційного розвитку. Народ, держава та особистість у концепції Соловйова. Всесвітня й російська історія; риси буржуазного націоналізму. Критика Соловйовим дворянської історіографії. «Історія Росії з найдавніших часів», монографії й статті Соловйова. Оцінка основних етапів російської історії. Введення Соловйовим нових історичних джерел і принципів їхнього вивчення. Історична концепція Соловйова як антитеза революційному перетворенню суспільства. Соловйов і державна школа в російській історіографії. Значення праць Соловйова в історії російської й світовій буржуазній історичній науці.

Творчість М. І. Костомарова. Формування поглядів Костомарова, демократичні тенденції в його ранніх роботах. Визначення завдань історичної науки, відношення до історичного факту й джерела. Ідея «національного духу» в історичних побудовах Костомарова, спроби протиставити державній школі погляд на боротьбу й взаємодію державних й етнічних початків. Концепція російської історії, її ліберально-націоналістичний характер. Костомаров як історик України.

В. О. Ключевський – видатний буржуазний історик післяреформеного періоду. Формування політичних переконань і наукових інтересів.

«Курс російської історії», спеціальні курси, монографії й статті В. О. Ключевського. Позитивізм Ключевського. Розробка загальної концепції історії

Росії. Відмова від ідей органічного розвитку. «Теорія факторів». Ідеї еволюціонізму. Умови й рушійні сили історичного процесу. Проблема державності й народності. Трактування поняття «суспільні класи». Періодизація російської історії, зміст її основних етапів, оцінка головних подій. Літературні достоїнства праць В. О. Ключевського. Ключевський як лектор. Риси назриваючої ідейно-теоретичної кризи буржуазної історіографії у творчості В. О. Ключевського кінця XIX – початку XX ст. Місце й значення В. О. Ключевського в російській і світовій історичній науці.

Тема 12. Демократичний напрямок в історіографії Росії. Поширення марксизму.

Теоретичні основи поглядів А. І. Герцена. Творчість М. Г. Чернишевського й М. А. Добролюбова. Діалектичний підхід до вивчення суспільних явищ. Народ, держава й особистість в історії. Революційний патріотизм. «Дух класової боротьби» у творах Чернишевського. Концепція російської історії. Боротьба Чернишевського й Добролюбова із дворянською й буржуазною історіографією. Питання історії слов'янства й народів Росії. Місце історичних поглядів революціонерів-демократів у розвитку вітчизняної історичної науки.

Народницька історіографія і її критика В. І. Леніним.

Г. В. Плеханов – теоретик і пропагандист наукового комунізму. Критика суб'єктивної соціології народництва. Плеханов про розвиток капіталізму в Росії. Висвітлення російського революційного руху й суспільної думки. Помилки в оцінці історичної ролі селянства; протиставлення Сходу й Заходу. В. І. Ленін про історію Росії.

М. М. Покровський – історик-марксист. Формування й розвиток його суспільно-політичних і філософських поглядів. Історична концепція Покровського - відбиття початкового етапу розвитку марксистської історіографії. «Російська історія з найдавніших часів».

Схема російської історії. «Нарис історії російської культури». Методологічні помилки Покровського, помилки в оцінці класової боротьби, суспільного й революційного руху. Значення праць Покровського в боротьбі з ліберально-буржуазною історіографією й формування марксистської історичної концепції.

Тема 13. Становлення радянської історіографії (1917 – початок 50-х років).

Праці В. І. Леніна про соціалістичну революцію та побудову радянської держави. Теоретично-методологічні основи радянської історичної науки. Проблеми відношення до історичного минулого. Підготовка кадрів фахівців-істориків. Діяльність іспартів. Нова проблематика радянської історичної науки. Публікація джерел з історії економічного розвитку класів і класової боротьби, революційного руху та передовій суспільної думки, зовнішньої політики царизму. Вплив поглядів М. М. Покровського на теоретичні уявлення молодого покоління істориків – марксистів.

Початок розробки істориками-марксистами проблем історії революційного руху в Росії, Жовтневої революції.

Історіографія Жовтневої революції (М. М. Покровський, С. О. Піонтковський, праці з історії громадянської війни (М. М. Тухачевський, О. І. Єгоров, І. І. Мінц, М. Какурін та ін.).

Розробка проблем історії СРСР. Підготовка кадрів фахівців-істориків. Діяльність істпартіїв. Всесоюзна конференція істориків марксистів. Сталінський розгром історичної науки. Розробка проблем історії СРСР.

Дискусії про «Воєнний комунізм». Всесоюзна конференція істориків-марксистів. Розробка проблем історії СРСР.

Труднощі в розвитку історичної науки в кінці 20-х першої пол.. 30-х років. Зростання протиріччя між попитом вивчення історії та станом її викладання та дослідження.

Постанови РНК СРСР і ЦК ВКП(б) «Про викладання громадянської історії в школах СРСР». Підготовка підручників з історії, зауваження А. О. Жданова, С. М. Кірова, та Й. В. Сталіна на конспекти нових підручників з історії. Історія ВКП(б). Короткий курс та його вплив на розвиток історичної науки.

«Історія громадянської війни в СРСР». Праці з історії фабрик та заводів.

Історична наука в роки Великої Вітчизняної війни. Вітчизняна історіографія в другій половині 1940-х – початку 1950-х рр. Труднощі теоретично-методологічного розвитку, обумовлені культом особи Й. В. Сталіна, догматизмом, начотництвом, ілюстративним методом. Постанови ЦК партії та дискусії з питань філософії, політичної економії, мовознавства, та їх вплив на розвиток історичної науки. Вивчення історії Великої вітчизняної війни. Перший підручник з історії радянського суспільства для ВУЗів. Успіхи археології та етнографії. Публікація історичних джерел. Розвиток джерелознавства та допоміжних історичних дисциплін.

Тема 14. Радянська історична наука (друга пол. 50-х –70-ті рр. ХХ ст.)

Рішення ХХ з'їзду КПРС та їх вплив на розвиток науки в СРСР. Подальший розвиток вивчення феодальної та капіталістичної епох в історії Росії. Пожвавлення в вивченні історії радянського суспільства.

Подальша розробка актуальних питань історії СРСР. Діяльність ВНЗ з підготовки фахівців-істориків. Творчі дискусії. Публікація історичних джерел. Розширення проблематики радянської історичної науки. Дослідження історії революції 1917 р. і громадянської війни. Праці з історії мирного будівництва в післявоєнний час. Вивчення історії історичної науки та допоміжних історичних дисциплін. Створення узагальнюючих праць з історії СРСР. Вивчення історії радянської держави за межами СРСР. Загальні підсумки розвитку радянської історіографії історії СРСР.

Тема 15. Історична наука в СРСР у 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст.

Недоліки у розвитку історичної науки. Відрив історії СРСР від світового історичного процесу. Надмірна просторово-часова диференціація та спеціалізація досліджень, фактографічність та ілюстративність, низький рівень теоретико-методологічних узагальнень. Обмеженість джерельної бази досліджень з історії радянського суспільства. Дискусії, «круглі столи» істориків з актуальних проблем історії СРСР. Публікації з історії революції,

громадянської війни, непу, Великої Вітчизняної війни та інших проблем історії Радянської держави.

Тема 16. Історіографія історії Росії в умовах незалежної держави (Початок 90-х років ХХ ст. до сьогодення).

Розпад СРСР, виникнення незалежних держав. Історична наука на зламі. Дискусії про місце та роль історичної науки в нових умовах. Відхід сучасних істориків від марксистсько-ленінської методології. Перегляд історичних праць попередніх істориків. Критика радянської історіографії, відмова від формаційного підходу при вивченні історії Росії, пошуки нових методологічних основ.

Публікація нових джерел, нових підручників для шкіл та ВНЗ.

Перегляд традиційних підходів при вивченні Жовтневої революції, громадянської війни, непу, Великої вітчизняної війни (1941 – 1945 рр.), в цілому, всього Радянського періоду.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усьог о	у тому числі				
Лекції		семін.	лаб.	інд.	С Р	
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Вступ. Предмет та завдання курсу.	4	2				2
Тема 2. Історичні твори в Стародавній Русі.	4	2				2
Тема 3. Утворення Російської держави й розвиток історичних знань.	6	2				4
Тема 4. «Новий період» російської історії й історіографія XVII ст.	6	2				4
Тема 5. Соціально-економічні й культурно-гносеологічні передумови перетворення історичних знань у науку. Історіографія першої чверті XVIII ст.	6	2				4
Тема 6. Зародження просвітницької історіографії. Оформлення Російського просвітництва, його вклад в рішення соціальних питань.	6	2				4
Тема 7. Завершення формування принципів прагматичної історіографії.	4	2				2
Тема 8. Формування методологічних принципів нового напрямку в історіографії.	6	2				4
Тема 9. Основні тенденції в розвитку історичної науки (кінець 30-х – середина 90-х рр. XIX ст.).	6	2				4
Тема 10. Криза дворянської історіографії.	6	2				4
Тема 11. Розквіт ліберально-буржуазної історіографії.	6	2				4
Тема 12. Демократичний напрямок в історіографії Росії. Поширення марксизму.	6	2				4
Тема 13. Становлення радянської історіографії (1917 – початок 50-х років).	6	2				4

Тема 14. Радянська історична наука (друга пол. 50-х –70-ті рр. ХХ ст.)	6	2				4
Тема 15. Історична наука в СРСР у 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст.	6	2				4
Тема 16. Історіографія історії Росії в умовах незалежної держави (Початок 90-х років ХХ ст. до сьогодні).	6	2				4
Всього годин	90	32				58

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

Планом не передбачено.

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Вступ. Предмет та завдання курсу.	2
2	Історичні твори в Стародавній Русі.	2
3	Утворення Російської держави й розвиток історичних знань	4
4	«Новий період» російської історії й історіографія XVII ст.	4
5	Соціально-економічні й культурно-гносеологічні передумови перетворення історичних знань у науку. Історіографія першої чверті XVIII ст.	4
6	Зародження просвітницької історіографії. Оформлення Російського просвітництва, його вклад в рішення соціальних питань.	4
7	Завершення формування принципів прагматичної історіографії.	2
8	Формування методологічних принципів нового напрямку в історіографії.	4
9	Основні тенденції в розвитку історичної науки (кінець 30-х – середина 90-х рр. XIX ст.).	4
10	Криза дворянської історіографії.	4
11	Розквіт ліберально-буржуазної історіографії.	4
12	Демократичний напрямок в історіографії Росії. Поширення марксизму.	4
13	Становлення радянської історіографії (1917 – початок 50-х років)	4
14	Радянська історична наука (друга пол. 50-х –70-ті рр. ХХ ст.)	4
15	Історична наука в СРСР у 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст.	4
16	Історіографія історії Росії в умовах незалежної держави (Початок 90-х років ХХ ст. до сьогодні).	4
	Разом	58

6. Індивідуальні завдання

Планом не передбачено

7. Методи контролю

Контрольна робота, екзамен (чотирирівнева шкала оцінювання)

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль	Екзамен	Сума
Контрольна робота, передбачена навчальним планом		
40	60	100
	*Екзаменаційний білет складається з трьох питань. Кожне питання оцінюється в 20 балів.	

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Аввакум. Житие протопопа Аввакума им самим написанное . М.: - 1960.
2. Дашкова Е. Р. Записки Е. Дашковой. Л.: - 1985
3. Екатерина II. Записки императрицы Екатерины II. – М.: - 1990
4. Карамзин Н. М. Записка о Древней и Новой России. – М.: - 1911
5. Ключевский В. О. Сказания иностранцев о Русском государстве. Сочинения. – М.: 1998
6. Ключевский В. О. Боярская дума в России. Сочинения. – М.: 1998
7. Место российской истории во всемирной истории. По материалам Письма русского путешественника. Н. М. Карамзина. – Л.: - 1984
8. Переписка Ивана Грозного с Андреем Курбским. – М. – 1998. (и другие издания)
9. Пештич С. Л. “Синописис” как историческое произведение. //Труды отдела древнерусской литературы. – 1958. – Т. 15
10. Посошков И. Т. Книга о скудости и богатстве. – М.: - 1951
11. Радищев А. Н. Путешествие из Петербурга в Москву. – М.: 1985
12. Сказание о князьях владимирских. //Памятники литературы Древней Руси. Конец XV- первая половина XVI века. – М.- 1984
13. Сочинения Ивана Семеновича Пересветова. //Памятники литературы Древней Руси. Конец XV- первая половина XVI века. – М.- 1984
14. Сочинения Максима Грека. //Памятники литературы Древней Руси. Конец XV- первая половина XVI века. – М.- 1984
15. Соловьев С. М. Публичные чтения о Петре Великом. – М.: - 1984
16. Щербатов М. М. О повреждении нравов в России. – М.: - 1985

1. Астахов В. И. Курс русской историографии. – Харьков. – 1965.
2. Волк С. С. Исторические взгляды декабристов. – М.,1968.
1. Ворожейкин И. Е. Очерк историографии рабочего класса в СССР. – М: Мысль, 1975, – 288 с.
2. Городецкий Е. Н. Советская историография Великого октября. 1917 – середина 30-х гг: Очерки. – М.: Мысль, 1971. – 366 с.
3. Драч О. О. зарубіжна історіографія всесвітньої історії. Навчальний посібник для спеціальності «Історія». Черкаси, 2015.
3. Дружинин Н. М. Воспоминания и мысли историка. – М.,1979.
4. Зак Л. М., Лельчук В. С., Погудин В. И. Строительство социализма в СССР. Историографический очерк. – М.: Мысль, 1971. – 318 с.
4. Иллерицкий В. Е. Революционная историческая мысль России (домарксистский период). – М.,1974.
5. Иллерицкий В. Е. С. М. Соловьев. – М.,1980.
5. Историография истории СССР с древнейших времен до Великой Октябрьской социалистической революции / Под ред. В. Е. Иллерецкого и И. А. Кудрявцева. – М.: Высшая школа, 1971. – 458 с.
6. Историография истории СССР с древнейших времен до Великой Октябрьской социалистической революции.// Под ред. В. Е. Иллерицкого и И. А. Кудрявцева. – М., 1971.

6. Историография истории СССР. Эпоха социализма / Под ред. акад. И. И. Минца. – М.: Высшая школа, 1982. – 335 с.
7. Киреева Р. А. Изучение отечественной историографии в дореволюционной России с середины XIX в. до 1917 г. – М., 1983.
8. Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. К., 2013. 566 с.
9. Нечкина М. В. Василий Осипович Ключевский: История жизни и творчества. – М., 1974.
7. Очерки истории исторической науки в СССР. – М., 1985. – Т. 5.
10. Пештич С. Л. Русская историография XVIII в.: В 3 частях. – Л., 1961-1971.
11. Пинчук Ю. А. Исторические взгляды Н. И. Костомарова. – К., 1984.
12. Рубинштейн Н. Л. Русская историография. – М., 1941.
8. Санцевич А. Б. Українська радянська історіографія. К., 1984.
13. Сахаров А. М. Историография истории СССР. Досоветский период. – М., 1978.
14. Сахаров А. М. Методология истории и историографии; Статьи и выступления. – М., 1981.
15. Сборник материалов по истории исторической науки в СССР (конец XIX – начало XX в.). Учебное пособие. // Под ред. И. Д. Ковальченко. – М., 1985.
16. Федосов И. А. Из истории русской общественной мысли XVIII ст. М. М. Щербатов. – М., 1967.
17. Черепнин Л. В. Исторические взгляды классиков русской литературы. – М., 1968.
18. Черепнин Л. В. Отечественные историки XVIII-XX вв. – М., 1984.
19. Черепнин Л. В. Русская историография до XIX в. – М., 1957.
20. Шапиро А. Л. Историография с древнейших времен по XVIII век. – Л., 1982
21. Шапиро А. Л. Русская историография в период империализма. – Л., 1985

Допоміжна література

1. Алексеева Г. Д. Октябрьская революция и историческая наука в России (1917–19023 гг.). – М., 1968.
2. Иванова Л. В. У истоков советской исторической науки (Подготовка кадров историков-марксистов в 1918–1929 гг.). – М.: Наука, 1968. - 197 с.
3. Изучение истории советского общества. 1980–1984 гг.: Сб. статей. – М.: Наука, 1985. – 205 с.
4. Историография истории Украинской РСР. – К., 1987.
5. История и историки. Историография истории СССР. Сб. статей. – М., 1968.
6. Історична наука і сучасність. (Матеріали «круглого столу») // УЇЖ. – 1988. – № 8. – С. 5–93.
7. К изучению истории. Сборник. – М., 1937.
8. Крупницький Є. Українська історична наука під Советами. – Мюнхен, 1957.
9. Оглоблін О. П. Думки про сучасну українську советську історіографію. – Нью-Йорк, 1963.

Питання до контрольної роботи та іспиту

1. Об'єкт та предмет пізнання історіографії як історії історичної науки.
2. Основні періоди та етапи розвитку історичних знань та історичної науки.
3. Історичні твори в Давній Русі.
4. Літописання кінця XV – XVI ст. Посилення ролі держави в укладанні та редакції літописних зводів.
5. “Степенна книга” та її вплив на подальший розвиток історіографії.
6. Зміни в характері та формі історичного оповідання, наростання прагматизму в XVII ст.
7. Нові явища в історіографії кінця XVII ст. “Синописис”
8. В. Н. Татищев, його державна та наукова діяльність.
9. Г. Ф. Миллер та М. В. Ломоносов. Дискусія про норманське походження Давньоруської держави..
10. Вплив європейського просвітництва на розвиток громадської думки в Росії в останній третині XVIII ст.
11. Особливості раціоналізму та прагматизму М. М. Щербатова. Його робота "О повреждении нравов в России”.
12. І. І. Болтін, його громадсько-політичні погляди. Критика праць Леклерка та Щербатова.
13. М. М. Карамзін, еволюція його світогляду та політичних поглядів. “История государства Российского”.
14. А. Н. Радищев – зачинатель революційної історичної думки в Росії.
15. Історичні погляди декабристів.
16. Теорія офіційної “народності”, її історичне обґрунтування в працях М. П. Погодіна та Н. Г. Устрялова.
17. Історична думка та історичні праці слов'янофілів.
18. Західництво та оформлення державної школи в російській історіографії. К. Д. Кавелин и Б. Н. Чечерин.
19. С. М. Соловьев та його роль в розвитку російської історичної науки.
20. Значення праць С. М. Соловьева в історії російської та світової історичної науки.
21. Концепція російської історії в працях М. І. Костомарова. Демократичні тенденції в його працях.
22. В. О. Ключевский – визначний історик пореформеного періоду. “Курс русской истории”.
23. Позитивізм В. О. Ключевского. Розробка ним загальної концепції історії Росії.
24. Революційно-демократичний напрямок в історіографії.
25. Народницька історіографія.
26. Розробка В. І. Леніним історії Росії пореформеного періода. “Развитие капитализма в России”.
27. М. Н. Покровский – історик-марксист. Історична концепція Покровського – відображення початкового етапу розвитку марксистської історіографії.

28. Назвіть і охарактеризуйте основні праці радянських істориків з історії Жовтневої революції.
29. Назвіть і охарактеризуйте основні праці радянських істориків з історії громадянської війни.
30. Організація і діяльність наукових установ історичного профілю у 20–30-ті рр. ХХ ст. підготовка фахівців-істориків.
31. Назвіть і охарактеризуйте основні праці радянських істориків з історії непу.
32. Стан історичної науки в СРСР у другій половині 30-х – середині 50-х рр. ХХ ст.
33. Підготовка підручників з історії країни.
34. Назвіть і охарактеризуйте основні праці радянських істориків з історії зовнішньої політики СРСР 20–30-х рр. ХХ ст.
35. Назвіть і охарактеризуйте основні праці радянських істориків з історії Другої світової війни.
36. Історична наука в СРСР у другій половині 50-х – середині 80-х рр. ХХ ст.
37. Діяльність ВНЗ з підготовки фахівців-істориків.
38. Радянська історіографія внутрішньої політики СРСР другої половини 50-х – середині 80-х рр. ХХ ст.
39. Радянська історіографія зовнішньої політики СРСР 50-х – середині 80-х рр. ХХ ст.
40. Історична наука у другій половині 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст.
41. Радянська історіографія внутрішньої політики СРСР другої половини 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст.
42. Радянська історіографія зовнішньої політики СРСР другої половини 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст.
43. «Круглі столи» радянських істориків з проблем історії революції в Росії.
44. «Круглі столи» радянських істориків з проблем історії непу і історії зовнішньої політики СРСР 1939–1941 рр..
45. «Круглі столи» радянських істориків з проблем історії Великої Вітчизняної війни.
46. Нові напрямки при вивченні історії Росії в сучасній російській історіографії.

В сучасній історичній науці термін «історіографія» найчастіше використовується у двох сенсах. По-перше, для позначення сукупності наукових праць, присвячених будь-якому явищу суспільно-історичного розвитку (історіографія смутних часів, кріпосного права і т. д.). Це, так звана, проблемна історіографія, що передбачає виявлення і аналіз всього комплексу літератури по даній проблемі на всьому відрізку її вивчення. По-друге, «історіографія» як вивчення стану і розвитку історичної науки на певному часовому та просторовому проміжку по всім аспектам, що визначають сутність історичних знань, умов його розвитку і функціонування (історична наука в І пол. XVIII ст., в період Другої світової війни і т. д.). Для розрізнення цих понять, виходячи з традицій, що намітилися в історичній науці, треба мати на увазі під історіографією дослідження по історії історичної науки як в цілому, так і відносно історії розробки окремих її проблем, а сукупність історичних праць, створених у ту чи іншу епоху або присвячених вивченню тих чи інших епох або явищ минулого, називати не історіографією, а історичними працями такої-то епохи або працями про такі-то історичні епохи чи історичні явища.

Студенти повинні засвоїти, що перші спроби осмислення знань про минуле, що вже були, відносяться до часу формування наукової історії, тобто до XVIII ст. Вони знайшли вираження в створенні перших схем історії науки, в дискусіях В. Н. Татищева і М. В. Ломоносова з Г.-З. Байером і Г. Ф. Міллером, І. Н. Болтіна з М. М. Щербатовим і французьким вченим Н. Г. Леклерком, в бібліографічних описах історичної літератури А. Е. Селлія, Н. І. Новікова, Е. А. Болховітінова та ін..

20-ті – 40-ві роки XIX ст. позначені публікацією спеціальних праць з вітчизняної історичної думки – А. А. Зінов'єва, Н. Г. Устрялова, Н. І. Наєждіна, А. Ф. Федотова, дискусії навколо «Истории государства Российского» М. М. Карамзіна, початком регулярних публікацій рецензій на історичні праці.

Складання історіографії як спеціальної дисципліни відноситься до середини XIX ст. В цей час дається визначення її предмету, задач, принципів дослідження, класифікації і періодизації історичних знань, друкуються спеціальні статті, монографії, починається курс історіографії в університетах Росії.

Студенти повинні знати, що історіографія як наукова дисципліна пройшла шлях від уявлень про неї як про огляд історичних джерел та літератури, до включення її в сферу завдань вивчення спочатку теорій і поглядів, що змінювалися, а потім історії історичних установ, суспільств, періодики, історії суміжних і допоміжних історичних дисциплін.

Шкала оцінювання

Знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

- "відмінно" – студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;
- "добре" – студент добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;
- "задовільно" – студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;
- "незадовільно" – студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.